

Vapaa-aikatoimiala, museopalvelut

2.5.2017

Dnro 4823-2017
(242)Ympäristötoimiala, rakennusvalvonta
Juha Kylliö**Lausunto Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän purkulupahakemuksesta (Pallivahan kirkko ja seurakuntakeskus, 84-74-2, Paltankatu 2)**

Viite: Ytrv 242/2017-550

Valmistelija: Kokoelmat ja kulttuuriperintöyksikkö/tutkija Kaarin Kurri:

Turun kaupungin Ympäristötoimialan rakennusvalvonta on pyytänyt Turun museokeskuksen/Varsinais-Suomen maakuntamuseon lausuntoa Pallivahan seurakuntakeskuksen rakennuksen (Pallivahan kirkko ja seurakuntakeskus) purkamisesta. Purkihakemuksen perusteeksi on ilmoitettu rakennuksen sisäilmaongelmat ja kosteusvauriot.

Tausta

Arkkitehti Pekka Pitkäsen suunnittelema Pallivahan kirkko ja seurakuntatyökeskus vihittiin käyttöön vuonna 1968. Pääsuunnittelija valittiin vuonna 1966 järjestetyllä kutsukilpailulla, jonka Pekka Pitkänen voitti ehdotuksellaan Eksekuutio. Santamäen tummilla tiilillä niin ulkoa kuin sisältä verhoiltu rakennus muodostuu kahdesta osasta: korkeasta kuutiomaisesta kirkkosalista ja matalasta seurakuntasali- ja työhuonesiivestä, joita yhdistää aulan muodostava lasiseinäinen nivelosa. Vilkkaan Tampereentien tuntumassa sijaitseva rakennus on sovitettu hienovaraisesti mäntyjä kasvavan mäen rinteeseen. Rakennuksen lattia, alttari, kastemaljan alusta ja saarnatuoli ovat betonia, samoin pihamaan tukimuurit ja portaat.

Pallivahan kirkko vihittiin vuonna 1968 käyttöön arkkitehtiprosessin johdolla, mutta sille ei haettu tuolloin valtioneuvostolta tai myöhemmin Kirkkohallitukselta kirkkostatusta, minkä vuoksi sitä käsitellään seurakuntatalona. Käytännössä se on palvellut Maarian seurakunnan toisena kirkkona säännöllisine jumalanpalveluksineen. Kirkkosalin lisäksi siinä on kaksi seurakuntasalia ja muita koontumistiloja.

Pallivahan kirkko ja seurakuntakeskus (1968) on tärkeä lenkki arkkitehtiprofessori Pekka Pitkäsen seurakunnille suunnitteleminen rakennusten ketjussa. Näistä 1960-luvulla rakennettuja ovat Hirvensalon kirkko ja seurakuntatalo (1962), Säkylän seurakuntatalo (1966), Pyhän Ristin kappeli (1967) ja Kurikan seurakuntakeskus (1969). Hirvensalon ja Pallivahan rakennukset ovat itsellisiä kokonaisuuksia ja Säkylä ja Kurikka vanhojen kirkkojen tuntumaan rakennettuja seurakuntataloja.

Pitkäsen merkittävimpanä työnä on pidetty vuonna 1967 valmistunutta Turun uudella hautausmaalla sijaitsevaa Pyhän Ristin siunauskappelia, joka edustaa äärimmäisen pitkälle yksityiskohdiltaan hiottua ja yksiaineista betoniarkkitehtuuria. Betonia on myös Säkylän vuotta aikaisemmin valmistunut seurakuntakeskus, mutta muotokieltään sitä lähellä oleva, kolme vuotta nuorempi Kurikan seurakuntakeskus on jo yhdistelmä vaaleaa tiiltä ja puhdasta betonivalua. Pallivahan puhtaaksi muuratusta tiilestä rakennettu kirkko sijoittuu näiden väliin.

Pitkänen on luonnehtinut Pyhän Ristin kappelin arkkitehtuuria askeettiseksi minimalismiksi, jossa hopeiset kynttilänjalat, teräskello tai messinkiset ovien yksityiskohdat luovat betonipintojen erilaisten jäsennysten kanssa jännitteet sinänsä mittakaavattomaan rakennusmateriaaliin; yksityiskohdat "auktorisoivat ja henkeväyttävät" betonipinnat. Pian Pyhän Ristin kappelin valmistumisen jälkeen Pitkänen hylkäsi betonin, koska hän katsoi sen osoittautuneen kestävämmäksi Suomen ilmastoa ja saasteita vastaan. Materialiksi kirkoissa ja seurakuntatyökeskuksissa vaihtui tiili, joka mahdollisti saman harkituilla yksityiskohdilla henkeväidyn askeettisen muotokielen.

Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän purkuhakemuksen perustelut liittyvät 1960-luvun rakennustekniikasta juontuviin ongelmiin ja näkemykseen, että korjauksessa joudutaan uusimaan alapohjat ja julkisivut, minkä myötä autenttisuus menetetään. Julkisuudessa on tuotu esiin myös Käsämsäen kaupungin kirkoksi alkujaan rakennetun seurakuntakeskuksen väärä sijainti suhteessa suuren asutuskeskuksen nykyisin muodostavaan Runosmäen lähiöön, jonka pieni seurakuntasali toimii liikerakennuksen yläkerrassa ja on niin ikään saneerauksen tarpeessa. Luopumalla molemmista seurakuntayhtymä voisi rakentaa uuden, nykytarpeita vastaavan monitoimikeskuksen Runosmäkeen.

Turun museokeskuksen kanta

Turun museokeskus katsoo, että arkkitehti, professori Pekka Pitkäsen (s. 1927) tuotannolla on avainrooli arvioitaessa ja arvotettaessa Turun 1950–1980-luvun arkkitehtuuria. Kansainvälisesti tunnettu Pekka Pitkänen on ainoa sotien jälkeiseen modernistiseen arkkitehtuurikehitykseen voimakkaasti vaikuttanut turkulainen suunnittelija, joka on valittu yhden oppi-isänsä, Erik Bryggmanin rinnalla Suomen merkkihenkilöistä kertovaan Kansallisbiografiaan. Pyhän Ristin siunauskappeli on jo nykyisin yksi Turun tärkeimmistä arkkitehtuurimatkailukohteista ja on odotettavissa, että lähitulevaisuudessa Pekka Pitkäsen koko tuotanto herättää kiinnostusta ja arvostatusta muidenkin kuin asiantuntijoiden keskuudessa.

Pekka Pitkäsen tuotannosta ei ole käytettävissä kattavaa yhteenvetoa eikä perustutkimusta. Siitä huolimatta voidaan sanoa, että vuosina 1966–1968 toteutettu Pallivahan kirkko ja seurakuntatyökeskus on keskeisessä asemassa hänen seurakunnille suunnitteleminen rakennusten joukossa. Pallivahan kirkkoa ja sen kylkeen liittyvää seurakuntakeskusta ei voi purkaa ilman, että me-

Vapaa-aikatoimiala, museopalvelut

2.5.2017

Dnro 4823-2017
(242)

netetään tärkeä, arkkitehtonisen ilmaisuuden kehityksestä kertova tekijä ja kokonaiskuva, jossa toinen ei voi korvata toista, tarveltyy.

Turun museokeskus katsoo, että Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän Pallivahan kirkon ja seurakuntakeskuksen purkamiselle esittämät perustelut eivät ole niin riittävät, että niiden nojalla voitaisiin hävittää yksi Turun 1960-luvun arkkitehtuurin merkittävimmistä edustajista. Julkisivupintojen ja mahdollisesti kostuneiden eristeiden uusiminen on tavanomainen peruskorjaustoimenpide ja se voidaan toteuttaa panostamalla vastaavaan julkisivumateriaaliin rakennuksen arkkitehtuuria ja ominaispiirteitä tarvelemättä. Myös betonilaattaväli-pohjiin rakennusvaiheessa jätettyjen muottilautojen poistaminen ja alapohjan tuuletuksen järjestäminen kuuluvat miltei pääsääntöisesti ao. aikakauden rakennusten korjaustoimenpiteisiin. Huoli siitä, että sisäilmaongelmat mahdollisesti uusituvat korjaamisen jälkeen, on otettava vakavasti ja kiinnitettävä tehtävään osaava asiantuntija ja urakoitsija.

Valitettavan yleisiä sisäilmaongelmat ovat jopa uudisrakennuskohteissa, joten uudenkaan seurakuntakeskuksen rakentaminen ei tämän suhteen ole peruskorjausta riskittämpi.

Turun museokeskus ei puolla rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti erittäin arvokkaan Pallivahan kirkon ja seurakuntakeskuksen purkamista.

Turun museokeskus
Varsinais-Suomen maakuntamuseo
museopalvelujohtaja

Olli Immonen

Kokoelmat ja kulttuuriperintöyksikkö
intendentti

Maarit Talamo-Kemiläinen

Tiedoksi: Museovirasto, Museovirasto.Kirjaamo@nba.fi
Varsinais-Suomen ELY-keskus, Ympäristö ja luonnonvarat,
kirjaamo.varsinais-suomi@ely-keskus.fi
Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä
Turun kaupunki, Kaavoitus